

LEGENDARISCHE BRAND IN 1954 - ZAANS VEEM

CANON VAN DE ZAA NSTREEK

Hoeveel weten wij nog van onze Zaanse geschiedenis? Kennen we alleen de gebeurtenissen uit onze eigen tijd of gaat het historisch besef dieper? Hoeveel zouden wij moeten weten of willen weten? Wat zijn eigenlijk de belangrijkste gebeurtenissen uit onze Zaanse geschiedenis en voor wie waren die belangrijk? Wat vindt u belangrijk? Rob Swart en Peter Roggeveen duiken in de geschiedenisboeken en geven de komende maanden veel antwoorden in de Geschiediscanon van de Zaanstreek.

Bron: NHDagblad Zaanstreek, 6 juni 2009

Assuradeuren in paniek door grote schade Zaans Veem

Legendarische brand in 1954

Peter R. Roggeveen

De grootste brand die ooit in de Zaanstreek heeft plaatsgevonden was zonder twijfel de 'Veembrand' in de Oostzijde die in oktober 1954 de pakhuizen Nederland en Czaar Peter, volgepakt met cacaobonen, in de as legde. De nablissing duurde drie weken.

De schade bedroeg destijds elf miljoen gulden, een bedrag dat bij de assuradeuren tot paniek leidde. Wanneer we die schadepost vertalen naar 2009 is de vermenigvuldiging met factor 10 een redelijke, zelfs bescheiden schatting. Daarmee komen we uit op een bedrag van 110 miljoen gulden, ofwel 50 miljoen euro. Een ongekend en nog nooit gevenaard bedrag.

Assistentie

De brand van het Zaans Veem werd op vrijdagmorgen 15 oktober 1954 om 5.05 uur ontdekt.

Het vuur breidde zich razendsnel uit. Na anderhalf uur stonden de panden Czaar Peter en Nederland van onder tot boven in lichterlaaie. In aller ij werd winkels en woonhuizen in de omgeving ontruimd. Omdat de brandweer van Zaandam voor een onmogelijke taak stond, werd de assistentie ingeroepen van de korpsen uit Koog aan de Zaan, Zaandijk, Westzaan en Wormerveer. Om tien uur 's morgens arriveerde ook de blusboot Jan van der Heyden uit Amsterdam.

Met donderend geraas stortte rond 8.45 uur de steenmassa aan de straatzijde tegen de vlakte. Een gedeelte van de dertig meter hoge muur viel naar binnen en zorgde voor een explosie van vuur en vlammen. Een ander stuk stortte aan de Zaankant omlaag.

Angstaanjagende taferelen speelden zich omstreeks 9.30 uur af toen een zijmuur van pakhuis Nederland instortte en men dacht dat er brandweerlieden onder het puin terecht waren gekomen. Gelukkig bleken er geen slachtoffers te zijn.

Spijsvetten

De pakhuizen Czaar Peter (gebouwd in 1898) en Nederland (gebouwd in 1912) waren in huur bij het Zaans Veem. Zij dienden als opslagplaats voor spijsvetten, cacaobonen, cacaoafval, maïs-zetmeel, verpakkingsmateriaal, veevoer en een grote partij deuren van Bruynzeel. In totaal hadden ruim twintig bedrijven er goederen opgeslagen.

De voormalige rijstpellerij Zaandam (gebouwd in 1888), het derde pakhuis, gehuurd door het silobedrijf van de Gebrs. Gort, bevatte 3.000 ton tarwe van Wessanen.

Met 150 brandweerlieden en dertig slangen werd de strijd tegen het vuur gevoerd. De toeschouwers vielen bij de helse brand, waarbij ieder kwartier een miljoen aan goederen in vlammen opging, van de ene sensatie in de andere. Op een gegeven ogenblik kwam er een trage stroom brandende cacaoboter uit pakhuis Nederland vloeien die zijn weg zocht naar de Zaan. In minder dan geen tijd stond het water over een groot oppervlak in brand.

Paniek

In de assurantiehoek op de Amsterdamse beurs heerste de dag na de brand weinig minder dan paniek over de miljoenenkatastrofe.

De Zaandamse pakhuisbrand had met een schadepost van 11 miljoen zelfs de brand van 1949 van het Blauwhoedenveem in Amsterdam (schade 8 miljoen) overtroffen. Vele verzekeringsmaatschappijen waren erbij betrokken, ook Franse en Amerikaanse verzekeraars. Zij stonden voor de taak om de miljoenen te moeten uitkeren: 9,5 miljoen aan goederen en 1,5 miljoen aan gebouwen.

Een paar cijfers: bij de brand werd ruim 9.000 meter slang ingezet. Ruim 20 spuiten leverden slag, waaronder alle 14 van Zaandam, aangevuld met de spuit van de havendienst, de spuiten van Koog aan de Zaan, Zaandijk, Westzaan en Wormerveer, de bedrijfsbrandweer van Pieter Schoen & Zoon en de spuit van het Zaans Veem zelf. De brandweerlieden werden door de Gemeentelijk Vrijwillige Brandweer beloond voor hun diensten met een uurloon van een gulden per uur.

Sloop

De brandende cacaoboter liet zich niet gemakkelijk bedwingen. Met dertig man werd er nageblust.

Tien dagen later sloegen er nog vlammen uit het pakhuis Nederland en vloeide er nog een dikke stroom cacaoboter in de Zaan die zo dik was dat ze, na in het water te zijn gestold, met bijlen moest worden doorgesloopt. Op woensdag 27 oktober werd een begin gemaakt met het opruimen van de ruïnes door slopersbedrijf P.R. Roosch uit Rotterdam. Met draglines, bulldozers, lieren, branders en snijders togen twaalf arbeiders aan het werk.

Het smeulde nog steeds. Met een spuit werd dag en nacht de boel nacht gehouden. Het slopersbedrijf had vier maanden voor de klus uitgetrokken.

Beruchte reputatie

In het boek 'Zaanse brandkroniek 1941-2000' is een overzicht opgenomen van grote branden met de schadebedragen. Bron van de bedragen is de Vereniging van Brandassuradeuren. De cijfers tonen ondubbelzinnig aan dat de Zaanstreek een beruchte reputatie heeft opgebouwd met betrekking tot brandschade. In een tabel is de totale schade over de periode 1988-2000 omgeslagen per inwoner. Dat levert voor de Zaanstreek over deze periode een schade per inwoner op van liefst 1800 gulden. Daarmee voert de Zaanstreek met stip de lijst aan van 19 gemeenten met meer dan 100.000 inwoners. Tweede staat Apeldoorn met 800 gulden schade per inwoner.

Grootste branden

De Zaanstreek kan gerust brandgevoelig worden genoemd. Dat is altijd al zo geweest, maar de afgelopen zestien jaar spannen de kroon met kolossale branden die enorme schadeposten opleverden. Het begint met de brand van Wastora op 30 augustus 1993 met een schade van 45 miljoen gulden. Wastora wordt op de voet gevolgd door de cacao-brand op het Molletjesveer te Wormerveer op 25 oktober 1996. Dat leverde een schadepost op van 40 miljoen. Imposante branden zijn ook die van Eurofill te Zaandam op 8 april 1994 (schade 25 miljoen) en die van Kloostermeubel in Assendelft op 14 november 1997 (schade 25 miljoen). De brand van Machinefabriek Duyvis te Koog op 21 juli 1996 (schade 15,5 miljoen) mag er ook zijn. En wat te denken van de brand die het winkelcentrum Westerkoog te Koog wegvaagde op 7 juni 1995 (schade 15 miljoen). Het jaar 2003 stond geheel in het teken van grote cacao-branden. Op 3 juli 2003 ging bij Furness Logistics in Zaandam zo'n 17.000 ton cacao-poeder in rook op. De schadepost werd geraamd op 47 miljoen euro. Op 18 december 2003 was het weer raak, dit keer bij ADM Cocoa in Wormer. Daar ging 14.000 ton in vlammen op. Ook hier schommelde de schadepost in de buurt van de 45 miljoen euro.